

Nye vilkår for planlægning i det åbne land – om integrerede projekter i kulturlandskabet

Med strukturreformen og amternes nedlæggelse fik kommunerne som bekendt ansvaret for planlægningen i det åbne land ligesom administrationen af størstedelen af lovgivningen for dette område blev overført til kommunerne. Dette har på mange måder givet nye vilkår for at planlægge i det åbne land.

Af | Jørgen Primdahl, Skov & Landskab, Københavns Universitet (jpr@life.ku.dk)

Dette er udgangspunktet for programmet 'Dialogbaserede projekter i kulturlandskabet' – Diaplan – hvor vi forsøger at udvikle modeller for, dels hvordan man metodemæssigt gennemfører planprocesser, der typisk involverer flere fagområder og forskellige former for aktører, dels for hvordan fremtidens landskaber konkret kan indrettes så de understøtter de mange forskellige funktioner, der i dag knytter sig til det åbne land fra fødevarer- og energiproduktion til bosætning, friluftsliv samt en righoldig natur og kulturhistorie. 'Vi' er forskere fra Skov & Landskab og Syddansk Universitet, fire kommuner,

Region Sjælland, Friluftsrådet og Videncenteret for Landbrug i Skejby. Realdania og Tipsmidlerne har herudover støttet programmet. I de første to år anvendes den største del af indsatsen på at understøtte fire konkrete projekter med viden, metoder og ideer til planløsninger for derigennem at indhøste erfaringer med nye tilgange. I den sidste del formidles erfaringerne til relevante fagmiljøer, og vi slutter med at udgive en bog om integreret planlægning for kulturlandskabet.

De fire konkrete projekter, som udgør programmets 'laboratorium', er:

1. Lokalpark Sønderlem Vig og Flyndersø (Skive Kommune)
2. Landskab og landsbyer i Morsø Kommune (Morsø Kommune)
3. Landbrugets fremtid i Jammerbugt Kommune (Jammerbugt Kommune)
4. Geopark Odsherred – etablering af en Unesco godkendt 'geopark' med den geologiske arv omkring Odsherredbuerne (Odsherred Kommune)

Inspireret af den engelske planlægningsprofessor Patsey Healeys ideer om samarbejdsdrevet planlægning og formulering af rumlige strategier arbejder vi med fire processer, som i forskellige former og med forskellig vægt optræder i enhver strategisk plansituation, i enhver 'landskabsstrategi', som vi ser det.

Er opgaven, at man skal udforme en strategi for kulturlandskabets fremtid, dvs. en ramme for fremtidige, konkrete initiativer (rekreative stier for eksempel) eller planer (for en landsby) skal man forholde sig til, hvordan man vil håndtere disse processer. De fire emner er ikke klart afgrænsede fra hinanden, ligesom de forløber sideløbende (eller i det mindst med tidsmæssige overlap) i den samlede proces. Endelig er de også indholdsmæssigt indbyrdes tæt forbundne.

1. Diskussion af den overordnede fortælling

Hvad handler planopgaven om, og hvordan

>

mobiliseres der interesse for området og/ eller planen som helhed? Hvad enten initiativet er født i et lokalsamfund, i en lokal forening eller i kommunens forvaltning, så er det en central opgave at skabe bred interesse om opgaven – både for at få støtte til realisering og for at undgå modstand.

2. Statusafklaring

Klare forestillinger om målene forudsætter som bekendt – hvis der skal være en chance for at forfølge dem - at man ved, hvor man er, og (dermed) hvor man kom fra. Jo flere der deltager i et strategiarbejde, jo mere sammensat 'man' er, des vanskeligere bliver det at skabe enighed. Ikke kun om, hvor man vil hen, men også om hvad den aktuelle status og dens historiske baggrund er, om hvad der er problemstillingens kerne. Med til situationsbeskrivelsen hører også afklaring af, hvordan opgaven skal udføres, hvem der skal gøre hvad og med hvilke beføjelser.

3. Mobilisering af vidensressourcer

Landskabet er komplekst og omfatter både naturbetingede og samfundsmæssige processer. En central opgave i enhver plansituation er at etablere det nødvendige vidensgrundlag. Når det handler om demografiske forhold, trafik og miljø- og naturressourcer er der som regel brugbar statistik og kortgrundlag til rådighed. Handler det om værdier knyttet til den lokale natur, kulturmiljøet, landbruget og landskabskarakteren skal der som regel foretages en selv-

stændig indhentning af information. Det kan ske gennem anvendelse af såvel eksterne som interne ressourcer og med større eller mindre bidrag fra lokale borgere.

4. Udvikling af strategiske ideer og projekter

Fingerplanen for København er et kendt eksempel på en strategisk idé, som har haft stor indflydelse og som stadig er levende. Sådanne samlende rammer for udviklingen opstår ikke ud af det blå – de skal formuleres og accepteres, ligesom de helst også skal rumme bud på nøgleprojekter, som afgørende kan drive strategien fremad og – ideelt – sætte gang i en positiv udviklings-spiral. I mange byfornyelsesprojekter er dette lykkedes i stor udstrækning (bl.a. baseret på de bitre erfaringer man gjorde med top-down planlægning på Nørrebro i 1970'erne), men hvordan gør man det i det åbne land? Selvom man har erfaringer på gode samarbejdsdrevne projekter (eksempelvis Skjern Åens genopretning, planlægning af vandindvindingsområdet ved Dragstrup i Ålborg Kommune og Odderbækområdet i Vejle Kommune kan nævnes som eksempler) er der stadig meget at lære – ikke mindst i forhold til erhvervslandbrugets udvikling i samspil med landskab og lokalsamfund.

I de første måneder har vi været godt rundt i de omtalte processer og har bl.a. afholdt fortællingsworkshops i flere af projekterne med det formål at skabe interesse for pla-

nerne og få forskellige faglige perspektiver på bordet på et tidligt tidspunkt i forløbet. I et enkelt af projekterne (Jammerbugt Kommune) har vi afholdt en teaterworkshop med det formål at etablere et fælles udgangspunkt (begrebsmæssigt) for at analysere og diskutere de kommunale planrammer for landbrugets fremtid. Videre har vi gennemført et par interviewbaserede undersøgelser af land- og skovbruget i henholdsvis Skive og Morsø kommuner, hvor målene har været dels at få mere viden om de pågældende ejendomme og ejernes fremtidsplaner for disse, dels at få information om de lokale værdier og interessen for fremtidige samarbejdsprojekter. Endelig har der været afholdt en række faglige temadage – alt sammen med det perspektiv at udvikle grundlaget for integrerede planlægning for fremtidens kulturlandskaber.

Alle de gennemførte forløb dokumenteres relativt detaljeret, og i løbet af 2012 starter vi formidlingen af de indhøstede erfaringer til de øvrige kommuner og andre interesserede fagfolk. Efter programmets afslutning er det håbet, at vi er kommet et pænt stykke længere med udvikling af en ny planpraksis for det åbne land. Resultaterne offentliggøres løbende på hjemmesiden www.diaplan.dk, hvor man også kan læse mere detaljeret om programmets faglige temaer og de fire projekter.